

2000. С. 2.
2. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям : метод. посібник для дошкільн. закл. Львів : Оріяна Нова, 2008. 208 с.
 3. Федорук О. Народна картина – традиція і сучасність. Народне мистецтво. 2006. №1-2. 34 с.
 4. Чижевський Д. І. Історія української літератури. Київ : Академія, 2003. 568 с.

Зотов Денис,

викладач вокально-хорового відділу,
Полтавська міська школа мистецтв
«Мала академія мистецтв»

імені Р. Кириченко,

доктор філософії у галузі мистецтва,

Шульченко Марина,

викладачка вокально-хорового відділу,
Полтавська міська школа мистецтв
«Мала академія мистецтв»

імені Р. Кириченко (м. Полтава)

АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАВЦЯ-ВОКАЛІСТА У РОЗРІЗІ МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розкрито проблематику формування специфічного базису знань, спрямованих на розкриття функціонування психоемоційної системи виконавця-вокаліста та розробку практичних психотехнік, направлених на реалізацію особистісного потенціалу особистості з метою відображення оригінального авторського задуму при трансляції мистецького твору. Окреслюються питання гармонічного розвитку артистичної особистості, яка з точки зору психологічної актуалізації повинна відповідати певним критеріям вокально-виконавської готовності.

Ключові слова: музичне мистецтво, вокальне виконавство, психологічна специфіка виконавства, психологія виконавця-вокаліста,

інтерпретативно-психологічні особливості вокаліста.

Постановка проблеми. Головною задачею виконавця у справі передачі авторського задуму, поруч із технічними аспектами, стоїть інтонаційний фактор виконання твору. Виконавська інтонація є безмежним джерелом формування багатогранних художніх образів у будь-якому музичному напрямі. Адже вона є глибинним відображенням творчості виконавця, розкриттям його емоційно-психологічного відношення до твору перед слухацькою аудиторією. Навіть не володіючи досконалою технікою, завдяки вдало поєднаним динамічним відтінкам можна створити неповторну мистецьку ауру та з точністю передати ідею твору. В свою чергу інтонаційно-психологічна функція є обов'язковою складовою вже згаданого мистецько-психологічного перевтілення соліста. Також не слід забувати, що паритет між технічними можливостями та інтонаційно-динамічним наповненням виконання не повинен порушуватися, адже лише у гармонійному поєднанні цих складових створюється комплексне формування стійкого художнього образу. На думку видатного піаніста І. Гофмана «...техніка повинна із самого початку йти пліч о пліч зі справжнім музичним розвитком», тому відокремлення якоїсь складової даного процесу та надання їй більш високого статусу порівняно з іншими призведе до порушення інтерпретаційного процесу.

Стан вивчення проблеми. Тематика дослідження викликана аналізом психологічної специфіки виконавського мистецтва у сфері загально-реалізаційного аспекту (Б. Ананьєв, Л. Виготський, Б. Теплов). Серед українських вчених проблематикою становлення музичної психології займалися П. Волошин [1], Р. Очеретна [3] та інші науковці.

Мета статті – розкрити характерні психологічні особливості функціонування творчої особистості виконавця-вокаліста в умовах розвитку вітчизняної виконавської традиції. Об'єкт дослідження – психоемоційна діяльність професійного соліста в аспекті інтерпретаційних вимог сучасного мистецького процесу; предмет – специфіка функціонування психологічної

сфери виконавця-вокаліста.

Виклад основного матеріалу. Виділяючи основні риси актуалізації мистецьких функцій соліста потрібно чітко вирізнити період їх пікового фінального стану, тобто такого часового відрізка, який дає відлік психологічній готовності індивіда до виконання поставлених перед ним завдань. Даний стан досягається збалансуванням емоційно-фізіологічної сфери та напрацьованих умінь і є фактичним сигналом для початку сценічного періоду роботи. Саме явище мистецько-психологічної готовності є багаторівневим та складається з багатьох чинників: рівня складності завдання, характеру його виконання та умов, стимулюючих факторів, як зовнішніх так і внутрішніх, налаштування на досягнення результату, самооцінки та сприйняття зовнішньої критики, самоконтролю та інших. У підструктурному вимірі виділяють моральну готовність, тобто сукупність специфічних параметрів внутрішнього психологічного налаштування, та практичну готовність – сукупність набутих знань необхідних для виконання поставленої задачі. Задля досягнення означеного стану вокалісту потрібно усвідомити, що його виконавські можливості збалансовані із психофізіологічним настроєм та здатні, так би мовити, перейти у фазу наступного розвитку.

У науковій літературі виділяють два види психологічної готовності: підвищену та занижену. У першому випадку організм знаходиться на піку своїх можливостей та навіть перебільшує їх, у другому – фізіологічні показники є занадто слабкими для продовження діяльності. Виконавцю рекомендується триматися золотієї середини в психофізичному налаштуванні, аби не перевантажувати організм та оптимально розподіляти запас виконавської витривалості.

З точки зору внутрішньо-психологічної мотивації виконавця є кілька аналітичних ступенів проходження ідейного-вольового посилення, направлено на формування мистецької готовності: *мотиваційний* ступінь – відповідає за формування цільового направлення психологічної готовності; *креативний*

ступінь – виявляє рівні творчого, особистісного наповнення змісту твору, є головним у формуванні явища імпровізаційності; *аналітичний* ступінь – відповідає за аналіз наявних теоретичних умінь та навичок; *виконавський* ступінь – активує потрібну кількість технічних прийомів та виразних засобів, що необхідні для реалізації певного твору чи мистецького завдання; *ціннісний* ступінь – спираючись на загальноприйняті смаки та тенденції проєктує в уяві ідеальний образ майбутньої мистецької дії та визначає суб'єктивні критерії оцінки її виконання, яких у подальшому дотримується виконавсько-психологічна система. Зазначені ступені актуалізації виконавської готовності знаходяться у тісному взаємозв'язку між собою та інколи заміняють одна одну, наприклад, бажання технічної досконалості може стати керуючим чинником мотиваційного, виконавського та ціннісного ступенів. Загальний якісний рівень реалізації вищезазначених компонентів готовності залежить від особистісного розуміння важливості виконання обраного твору та загального психологічного налаштування індивіда.

Таким чином, поєднання психофізіологічних особливостей виконавця є складною збалансованою системою, заснованою на професійному рівні, візуальному контакті, фізичному сприйнятті індивідуальностей та імпровізаційній майстерності, які мають перспективу видозмінюватися в залежності від наявних умов виконавського процесу. Найважливішою ж особливістю виконавства завжди виступає рівень його продуманості та чіткості, як внутрішньо психологічного фактора якісного контролю творчої діяльності музиканта. Видатний музикант Ю. Маркін зазначав, що весь імпровізаційний малюнок повинен розроблятися виконавцем від початку до кінця, мати гармонічно виправдану побудову та фактуру. Усе, що ти маєш намір виконати «... повинно бути заздалегідь у голові та в пальцях, тоді й імпровізація буде логічною та цікавою» [2, с. 3]. Так само й вокальне мистецтво по різному проявляє себе у музичному середовищі, проте єдиним залишається його непідробна щирість та яскравість, що приваблюють сучасного глядача.

Тож можна із впевненістю констатувати, що психолого-емоційна сфера виконавця відіграє у формуванні його творчої особистості одну з головних ролей, виступаючи фундаментом для розвитку технічних умінь, музичного мислення та виразної техніки. Гармонічно розвинена артистична особистість з точки зору психологічної актуалізації повинна відповідати певним критеріям виконавської готовності, зокрема:

- володіти сформованим та закріпленим на підсвідомо-психологічному рівні переліком творчих здібностей, необхідних для ефективної професійної діяльності;

- мати усвідомлення своєї ролі в загальному виконавському процесі та володіти можливостями для диференціації професійних навичок у відповідності до нагальної ситуації;

- володіти розвиненими навичками креативного підходу до вирішення мистецького завдання, ініціативністю та психологічною стійкістю;

- на основі набутих практичних знань розвинути власний неповторний стиль, закріплений на фізіологічно-моторному рівні як явище досконалої виконавської техніки;

- мати сформовані мотиваційні механізми, спрямовані на розвиток творчості.

Стійка емоційна структура особистості сприяє також ефективному процесу виконавської діяльності, нівелюючи вплив сценічного стресу та направляючи ресурси фізіологічної системи на подолання мистецьких завдань. Для досягнення відповідної виконавської зосередженості вокалісту потрібно дотримуватися певних кроків, що сприяють актуалізації психічного стану особистості до конкретної ситуації:

- 1) усвідомлено підтримувати рівновагу психологічних процесів та контролювати можливі виникнення несприятливих виконавських чинників;

- 2) дотримуватися позитивної мисленнєвої формації та цілісності створеного творчого образу виконавця;

3) володіти психотехніками «відновлення» виконавського потенціалу не лише під час перерв у концертній діяльності, а й під час самого виступу;

4) вміти підтримувати стійкий взаємозв'язок між співвиконавцями, зберігати атмосферу професійної стабільності на концертному майданчику;

5) мати психологічну волю формувати позитивний виконавський настрій незалежно від соціальних, життєвих або професійних негативних факторів.

Розвиваючи дані пункти виконавської компетенції вокаліст зможе досягти стабільного стану функціонування психовиконавської системи, що в свою чергу сприятиме сталому протіканню виконавського процесу. Сприятиме цьому також явище мистецької самоактуалізації, яке є результатом психологічної активації необхідних резервів організму та психіки, і є логічним продовженням стану подолання виконавського бар'єру. Активна позиція психологічної актуалізації музиканта сприятиме досягненню цілого ряду специфічних виконавських рис:

- розширення кордонів професійної самореалізації та більш яскрава передача виконавського образу;

- потужна передача особистісних настроїв та переживань виконавця, формування на їх основі експресивно-образної моделі твору;

- сприяння в набутті навичок сценічного перевтілення та комунікативних механізмів вербально-невербального характеру, що в свою чергу значно розширить виразні можливості образу виконавця;

- вміння підлаштовувати психологічне налаштування під конкретну концертну ситуацію незалежно від обставин;

- розширення варіативності розвитку художнього образу твору за рахунок нових вражень, мистецьких ідей та особистого досвіду.

Саме тому вплив психологічної самоактуалізації на процес музичної діяльності покликаний доповнити вже сформований виконавський портрет новими фарбами емоційності, експресії та виразності з метою остаточного відокремлення особистості вокаліста від умов можливого сценічного стресу. Для остаточного формування особистості музиканта в умовах виконавського

процесу доцільно також рекомендувати ряд специфікацій стосовно особистісної реалізації в умовах сценічного образу:

- домінуючим процесом у реалізації виконавсько-емоційної сфери виступає потреба у творчому становленні особистості;

- головною запорукою ефективної реалізації творчого потенціалу окрім психологічної актуалізації виступають професійні якості, що сформовані в ході навчання та практичного досвіду;

- основу психолого-виконавського базису складають індивідуальні спадкові характеристики;

- ключовою складовою в мистецько-психологічній структурі особистості є різновид темпераменту;

- будь-які спадкові характеристики виконавської сфери можуть бути скориговані в бік покращення завдяки застосуванню відповідних навчально-методичних засобів.

Висновки. Отже, для гармонічного розвитку артистичної особистості, яка з точки зору психологічної актуалізації відповідатиме певним критеріям вокально-виконавської готовності, необхідними є: володіння сформованим та закріпленим на підсвідомо-психологічному рівні зазначеним переліком творчих здібностей, необхідних для ефективної професійної діяльності; усвідомлення своєї ролі у загальному виконавському процесі; володіння можливостями для диференціації професійних навичок у відповідності до нагальної ситуації.

Список використаних джерел

1. Волошин П. М. Методика формування надійності співу в майбутніх учителів музики засобами активізації емоційного впливу на процес виконавської діяльності // *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2017. С. 70-73.
2. Маркін Ю. І. Школа джазової імпровізації. Частина 1. Теоретичний курс. К. : Видавець Михайло Діков, 2008. 140 с.

3. Очеретна Р. Д. Про роль вербального ряду в психології композиційного процесу // *Музичне мистецтво* : Зб. статей [ред.-упор. Т. В. Тукова, О. В. Скрипник]. Донецьк : Південний Схід, 2004. Вип. 4. С. 92-98.

Іноземцева Оксана,
викладачка Полтавської міської школи
мистецтв «Мала академія мистецтв»
імені Раїси Кириченко (м.°Полтава)

МАЙСТЕРНІСТЬ ГРИ НА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТАХ (ДОМРА)

***Анотація.** Розкрито значення і важливість домри в індивідуальному та ансамблевому музикуванні, визначено основні та характерні домрові штрихи, представлені методичні поради щодо роботи над музичним твором.*

***Ключові слова:** домра, репертуар домристів, основні та характерні штрихи, робота над музичним твором.*

***Постановка проблеми.** Народна інструментальна творчість є невід'ємною частиною культури і привертає до себе увагу дослідників. Серед інструментів звернемо увагу на домру, яка виявилася затребуваною в різних видах музичної творчості. Незважаючи на відносну молодість (у порівнянні з іншими інструментами) у просторі музичних інструментів вона представлена як сольний концертний інструмент (часто у супроводі фортепіано, оркестру) та ансамблевий (у поєднанні з баяном, балалайками тощо). Домра також утворює одну з основних партій оркестру народних інструментів. В останні десятиліття домра використовується в поєднанні з інструментами симфонічного оркестру (скрипкою, флейтою), привносячи тим самим нові колористичні звучання, оригінальні темброві вирішення в загальну звукову палітру сучасної музики.*

***Сутність вивчення проблеми.** Сучасна домра є результатом праці багатьох поколінь виконавців, композиторів, починаючи з XIX – XX століть.*